

Fredrikstad kommune

Rådmannens forslag til Handlingsplan 2017-2020

Fredrikstad, 12. mai 2016

INNHold

RÅDMANNENS INNLEDENDE KOMMENTAR	1
FELLES RAMMEBETINGELSER	2
Driftsrammer for planperioden.....	7
Investerings- og finansieringsrammer for planperioden	9
SEKSJON FOR KULTUR, MILJØ OG BYUTVIKLING.....	11
SEKSJON FOR TEKNISK DRIFT	13
SEKSJON FOR UTDANNING OG OPPVEKST.....	15
SEKSJON FOR HELSE OG VELFERD	17
SEKSJON FOR ØKONOMI OG ORGANISASJONSUTVILING	21
FREDRIKSTAD KIRKELIGE FELLESRÅD	23

VEDLEGG

1. Detaljoversikt over investeringer fordelt per tjenester/seksjoner inkludert oppdaterte investeringer for 2016 som rebudsjetteres gjennom 1. tertialrapport/justert budsjett 2016.
2. Kommentarer til større investeringer og endringer

RÅDMANNENS INNLEDENDE KOMMENTAR

Rådmannen legger med dette fram forslag til handlingsplan for perioden 2017-2020.

Som for de tidligere årene, legges det opp til en to-delt handlingsplanprosess. Det er begrenset tilgang på ny informasjon på denne siden av sommeren slik at det vil være nødvendig med revidering på høsten. Vi legger derfor opp til følgende prosess:

- Juni: Overordnet strategisk drøfting med utgangspunkt i forslag til drifts- og investeringsrammer. Dette legges til grunn for høstens handlingsplanrevidering. Forslaget bygger på gjeldende handlingsplan. Nye rammebetingelser og endringer i forhold til handlingsplanen innarbeides og kommenteres.
- Desember: Revidering av vårens handlingsplan med oppdaterte rammebetingelser som statsbudsjett (frie inntekter), pensjon, finans og utvikling i inneværende års skatteinntekter for å nevne noen sentrale elementer. Bystyrets vedtatte driftsrammer legges til grunn for de politiske utvalgenes handlingsplan/budsjett for seksjonene. Disse vedtas i utvalgenes siste møte i desember.

Dersom kommunestyrene i Hvaler og Råde vedtar å slå seg sammen med Fredrikstad kommune nå i juni, vil vedtakene bli en ny viktig rammebetingelse for den videre planleggingen på veien til bygging av den nye kommunen. Dette gjelder både på politisk og administrativt nivå. Kommunestyrenes vedtak er ikke kjent når forslag til handlingsplan utarbeides.

Denne handlingsplanen bygger på Bystyrets vedtatte handlingsplan fra desember. I hovedsak videreføres driftsrammene og investeringene. Det er imidlertid innarbeidet justeringer når det gjelder investeringer som følge av prisjusteringer/kvalitetssikring av anslagene og nærmere avklaring av behov. Det vil være nødvendig med en ny vurdering av investeringsvolum og framdrift i revideringen til høsten med utgangspunkt i oppdaterte rammebetingelser. Det er flere omfattende utredninger på gang som også kan medføre behov for omprioriteringer og/eller forskyvninger. Dette er utredning som gjelder ridesenter, Veumbekken og arena Fredrikstad. I tillegg kommer utfordringene innen omsorg.

Siden rehabilitering av Onsøyheimen sykehjem tas ut av investeringsplanen gir dette nye utfordringer det må arbeides videre med. I tillegg kommer lokalisering utfordringen rundt avlastningstjenesten (Kiæråsen). Østsidens sykehjem utvides med ytterligere 16 plasser. Det er innarbeidet ny barnehage på Rolvsøy i stedet for kostnadskreven rehabilitering av gammel barnehage. Det er ikke funnet rom for prioritering av flere skoler i henhold til skolebruksplanen utover justering av kostnadsanslagene.

Forslag til nytt inntektssystem vil i utgangspunktet gi positive effekter for Fredrikstad kommune. Vi kjenner imidlertid ikke til de totale rammene som settes av til kommunesektoren i 2017. Det er også en usikkerhet i finansieringen dersom mange kommuner velger å slå seg sammen. Dette gjelder i forhold til belønningsmidlene til kommuner som vedtar sammenslåing nå til sommeren. Disse kommunene vil blant annet behold dagens nivå på basistilskuddet fra 2017. Sistnevnte kan gi negative effekter for kommuner som ikke vedtar sammenslåing.

Gjennom den vedtatte handlingsplanen, har Bystyret lagt til grunn store ambisjoner for både drift og investeringer. Dettet gjelder på de fleste områdene. Det er fortsatt behov for fokus på finansieringsevne og finansieringsbehov, satsing på innovasjon, og bedre utnyttelse og økning av egenkapitalen gjennom utvikling av kommunens grunneiendommer. Rådmannen kommer tilbake til bystyret med en konkret tilbakemelding på prosess og løsning for å lykkes med arbeidet. Rådmannen arbeider i tillegg med utvikling av en ny prosedyre for bedre kvalitetssikring av investeringsrammene som er innarbeidet i handlingsplanen. Dette gjelder spesielt i forhold til investeringer som kommer inn under betegnelsen «usikre anslag».

Prioriteringer, utfordringer, muligheter og driftsøkonomi framkommer i omtalen på de enkelte seksjonene. Vedlagt følger en relativt detaljert oversikt over investeringene på de forskjellige tjenesteområdene med en kort omtale av de største investeringene.

FELLES RAMMEBETINGELSER

Felles rammebetingelser

Gjennom *kommuneproposisjonen for 2017* gir Regjeringen sine overordnede styringssignaler for kommende budsjettår. Kommuneproposisjonen er i skrivende stund ikke kjent, men rådmannen utarbeider et eget notat med oppsummeringer som følger handlingsplanen i den politiske prosessen.

Kommuneproposisjonen inkluderer forslag til nytt inntektssystem med virkning fra 2017. Det er politisk flertall bak forslaget som vil bli vedtatt på Stortinget, med utgangspunkt i avtale mellom H, Frp og V. Analysene av forslaget til nytt inntektssystemet vil i utgangspunktet slå positivt ut for Fredrikstad kommune. Vi kjenner imidlertid ikke til de overordnede rammene for vekst og fordelingen mellom rammetilskudd, øremerkede tilskudd og skatt. I tillegg kommer finansieringen av de økonomiske virkemidlene som følger av kommunereformen allerede fra 2017. Spørsmålet er om rammene økes eller om dette finansieres med omprioriteringer. Dette blir neppe konkret avklart i kommuneproposisjonen, men blir en del av statsbudsjettet til høsten.

Foreliggende forslag til handlingsplan tar utgangspunkt i rammebetingelsene til Handlingsplan 2016-2019 når det gjelder kommuneplanen og befolkningsprognoser. Gjennom årsrapporten for 2015 oppdateres utviklingstrekk i tjenesteproduksjonen, målekort, foreløpige overordnede ASSS-analyser basert på ureviderte 2015 tall (aggregerte styringsdata for samarbeidende storkommuner) og økonomiske resultater. Rådmannen viser til disse dokumentene.

Planstrategi

Den nylig vedtatte planstrategien for Fredrikstad kommune gjelder for perioden 2016-2019 og med muligheter for revidering og justeringer underveis. Planstrategien viser hvilke overordnede grep som er nødvendig for å møte de utfordringene Fredrikstad-samfunnet står overfor.

Befolkningsutviklingen og tjenester: Vi blir flere eldre, noe som har klare konsekvenser for kommunens tjenester. I tillegg ser vi en større usikkerhet om innvandring og flyktningssituasjonen og hvordan det kan og vil påvirke tjenestebehov. Utdanningsnivå og høyt frafall i videregående skole har også stor innvirkning på tjenestebehov.

Verdiskaping og næringsliv: Befolkningsveksten i Fredrikstad har vært større enn veksten i sysselsetting og arbeidsplasser. Verdiskapingen – målt ved bruttoinntekt og ved utliknet skatt per person – går ned og ligger lavt i forhold til landsgjennomsnittet.

Folkehelse og levekår: Fredrikstad scorer lavt på en rekke indikatorer, og det er en systematisk skjevfordeling i helse hos befolkningen (den sosiale gradienten). I tillegg har levekårs kartleggingene avdekket geografiske forskjeller internt, og med det behov for å snu utviklingstrekk i flere utsatte områder. Det er også utfordringer knyttet til integrering av innvandrere i Fredrikstadsamfunnet.

Identitet, kultur og bymiljø: Byens fellesrom er under press, og det er behov for å se mer overordnet på hva en god byutvikling skal innebære. Det er og behov for å videreutvikle Fredrikstads lokalsamfunnsmodell.

Miljø og klima, infrastruktur og arealstrategi: Det er store utfordringer i å nå målsettinger om utbygging og utbyggingsmønster. Trafikkvekst og utbyggingsmønster fordrer også regionalt samarbeid. I tillegg ser vi utfordringer knyttet til biologisk mangfold, og til balansen mellom utbygging og bevaring sett i langsiktig perspektiv. Kunnskap om klima og klimatilpasning er også noe som blir stadig viktigere, både for å møte endringer vi ser kommer og med tanke på utbyggingsområder.

Det er en rekke planer og utredningsbehov som springer ut av dette utfordringsbildet. Først og fremst er det behov for å rullere kommuneplanen. Kommuneplanens samfunnsdel skal gi de politiske føringene for arbeidet med arealdelen (og for alle øvrige planer), og denne vil derfor komme først i tid. Arealplanen samles til én plan som skal omfatte hele kommunen (inkludert byområdet og kystsonen). Det er og behov for å styrke det regionale samarbeidet på områder som krever regionale løsninger.

Arbeidslivet er i hurtig endring

En ny arbeidsgiverstrategi for perioden fram mot 2030 gir føringer for hvordan kommunen vil jobbe med å rekruttere, benytte og utvikle de menneskelige ressursene i organisasjonen for å oppnå våre overordnede mål. Den viser tydelige sammenhenger mellom hvilke roller og oppgaver kommunen har som tjenesteutøver og aktiv medspiller i utviklingen av Fredrikstad-samfunnet.

Fredrikstad kommune skal være en lærende organisasjon som gjennom ulike virkemidler legger til rette for ansattes kompetanseutvikling.

Rådmannen viser til vårt overordnede HMS-mål om at kommunen skal ha helsefremmende arbeidsplasser der ansatte opplever mestring og meningsfullhet i arbeidshverdagen. I felleskap og ved partssamarbeid skal vi sette stort fokus på det helsefremmende arbeidet i kommende handlingsplanperiode gjennom systematisk HMS-arbeid, tydelig retning i henhold til IA-avtalen, målrettet internkontroll, herunder avvik og forbedring og godt medarbeider- og lederskap.

Overordnet økonomisk vurdering

Veksten i verdensøkonomien er fortsatt moderat og usikkerheten om utviklingen fremover er stor, særlig i euroområdet og Kina. Usikkerheten rundt oljeprisen, utviklingen i Kina og rentehevingen i USA er mye større enn tidligere. Virkningene på norsk økonomi av fallet i oljeprisen og nedgangen i oljeinvesteringene kommer gradvis sterkere til syne og vil påvirke og legge forutsetninger for kommuneøkonomien i tiden som kommer.

Hovedstyret i Norges Bank har satt styringsrenten til 0,50 prosent. Styringsrenten kan bli satt ytterligere ned i løpet året. Utgangspunktet for pengepolitikken er at renten settes med sikte på at inflasjonen skal være nær 2,50 prosent. Underliggende inflasjon har den siste tiden vært på nivåer nært og over målet slik at det er et visst risiko for at renteøkningene kan komme raskere enn det markedet og Norges Bank legger til grunn.

Lave styringsrenter og markedsrenter ute innebærer likevel at kommunene kan låne til flytende renter under 2,50 prosent i hele handlingsplanperioden. Det er et viktig poeng at de lave rentene egentlig bare avspeiler lave vekstmuligheter og lav forventet inflasjon i årene som kommer. Med andre ord indikerer de lave rentene at vi både nasjonalt og globalt har en utfordrende økonomisk periode i vente. For Norge sin del kan svekket vekst og aktivitet føre til lavere lønnsvekst, lavere oljeinvesteringer, økt arbeidsledighet, med påfølgende fall i boligpriser dersom nedturen vedvarer. Dette slår negativt ut for statsfinansene og vil som nevnt påvirke kommuneøkonomien.

Det er fortsatt en utfordring at kommunale investeringer i stor grad lånefinansieres. Egenkapitalevnen er for lav og bør styrkes. I et lengre perspektiv med investeringer og opplåning i et lavrenteregime, vil vi etter hvert møte et mer normalisert rentenivå på rundt 4 prosent. I dagens situasjon er det imidlertid vanskelig å gi gode langsiktige prognoser utover det som er omtalt ovenfor.

Oppfølging av handlingsplan 2016-2019

- Frie inntekter og driftsrammer videreføres i henhold til bystyrets forutsetning i gjeldende handlingsplan.
- Fra 2017 justeres eiendomsskatteinntektene opp i henhold til deflator (samlet lønns- og prisvekst i kommunesektoren) for å opprettholde kroneverdien (får virkning først ved prisjustering til 2017-kroner). Forslag til handlingsplan legges fram i 2016 kroner.
- Satsinger og reduksjoner gjennom statsbudsjettet tilføres aktuelle seksjoner (først til høstens revidering).
- I driftsrammene er det fra 2017 innarbeidet effektiviserings-/omstillingstiltak med 10 millioner kroner som øker til 20 millioner kroner fra 2018 (halv- og helårsvirkning – «Rammereduksjon»).
- Justering av noen investeringsanslag etter ny vurdering og prisjustering.
- Handlingsplanens forutsetning om økt egenkapitalfinansiering av investeringsbudsjettet over driftsbudsjettet følges opp i planforslaget. Det samme gjelder for oppbygging av fond til drifts- og investeringsformål med sikte på økt framtidig handlefrihet, men også en større trygghet i det korte bildet i forhold til inntektsanslagene i planperioden.

Endring/nye premisser i forslag til handlingsplan 2017-2020

I hovedsak er investeringsvolumet fulgt opp slik det er vedtatt av Bystyret med unntak nevnt under.

Større endringer i forslag til investeringsbudsjett

- Rehabilitering av Onsøyheimen tas ut av investeringsplanen. Nødvendig modernisering av bygget er teknisk krevende og blir svært kostnadskrevende. Slik konseptet foreligger, vil ikke dette tilfredsstillende kravene om investeringstilskudd fra Husbanken.
- Den andre utbyggingsfasen ved Østsiden sykehjem utvides med 16 plasser. Det legges opp til driftsmessig oppstart av utvidelsen høsten/vinter 2018.
- Som varslet i gjeldende handlingsplan vurderes investeringsrammen til felles vaskeri på nytt. Det er kommet ny vaskeriteknologi på markedet i tillegg til at det stilles andre krav for energibruk. Investeringen økes med 11,4 millioner kroner til totalt 36,5 millioner kroner. Investeringen dekkes i sin helhet gjennom effektivisering og reduksjon innenfor driftsrammen til Seksjon for helse og velferd (totalt 3,9 millioner kroner).
- Framdriften for Gudeberg skole og Råkkollen skole er endret og skjøvet noe ut i planperioden. Nærmere avklaring av behov/elevtallsvekst medfører at kostnadskalkylene må økes med henholdsvis 13 millioner kroner og 20 millioner kroner.
- Det er vedtatt å rehabilitere Rolvsøy barnehage innenfor investeringsrammen som er satt av til formålet. Etter en nærmere vurdering, viser det seg at eiendomsforholdene legger begrensning på utearealer i forhold til gjeldende norm. Alternativet er å redusere antall avdelinger, noe som vil gi ulønnsom drift. Barnehagen er sterkt nedslitt og står i fare for å bli stengt. Kommunen har en tilgjengelig tomt som passer til formålet, og rådmannen anbefaler at det i stedet for rehabilitering bygges nytt innenfor en anslått kostnadsramme på 34 millioner kroner fra 2018. Utfordringen med Rolvsøy barnehage er for øvrig omtalt i gjeldende handlingsplan.
- Innen Seksjon for Teknisk drift er det behov for økt kontorkapasitet og lagerkapasitet til virksomhetsområde vann og avløp på Tomteveien. Behovet er midlertidig løst gjennom en kontorbrakke som kan stå i tre år. Det er innarbeidet en investering på 22 millioner kroner i siste halvdel av planperioden. Alternativt må det vurderes innleie noe som medfører mindre samlokalisering.
- Rehabilitering av fergeleie på Gressvik i 2018.

Mindre endringer i forslag til investeringsbudsjett

- Investeringsrammen til velferdsteknologi er tatt ut av budsjettet for 2017. Det gjenstår relativt store ubrukte investeringsrammer til og med 2016 som bør brukes før det settes av nye rammer. Dersom aktiviteten gjennom 2016 skulle tilsi nye behov i 2017, vurderes dette på nytt.
- Sykkelhovedplanen er redusert med 6 millioner kroner i 2017 siden tidligere års bevilgning dekker behovet dette året.

Investeringer under utredning (ikke innarbeidet i investerings- og finansieringsoversikten)

Følgende investeringer er fortsatt under vurdering/utredning og er ikke innarbeidet i den konkrete investeringsoversikten. Disse utredes nærmere med hensyn på anleggskostnader, driftskonsekvenser og driftsmodeller:

1. Byutviklingsprosjekter (Holmen/Veumbekken, Arena Fredrikstad - kommenteres nedenfor, og nedgravd strømkabel over Kråkerøy til Hvaler).
2. Effektivisering av administrative funksjoner (rådhus II).

Ridesenter er innarbeidet i investeringsoversikten, men både framdrift og økonomi må vurderes nærmere.

I tillegg kommer bystyrets ambisjoner om utbygging innen omsorgstjenestene som er ytterligere aktualisert med utfordringen rundt Onsøyheimen og lokalisering utfordringen rundt avlastningstjenesten.

I forbindelse med utredningen av *Arena Fredrikstad* vurderes muligheten for å samlokalisere en multifunksjons isarena (2 isflater) med ny Frederik II videregående skole (FII). Det er til nå gjennomgått og vurdert ulike synergier ved en eventuell samlokalisering og det legges opp til felles

tomteforhandlinger med aktuelle grunneiere. Før tomteprosessen igangsettes, må Fylkestinget i juni først vedta endelig programinnhold og antall paralleller for FII.

Uavhengig av Fylkestingets behandling i juni, har FII behov for hallarealer til kroppsøving og idrettsfag på inntil 3 standard idrettshaller. I den sammenheng har de to prosjektgruppene sammen vurdert potensialet for samlokalisering av denne hallen med Arena Fredrikstad. Potensialet for sambruk og utnyttelse av sammenfallende arealer er høyst aktuelt og et utvidet hallkonsept kan mulig gi Østfold som region et unikt arenapotensiale for avvikling av kamper, arrangementer og eventer/kongresser. Østfold idrettskrets (ØIK) har støttet opp om denne ideen og lansert konseptet Arena Østfold. Dette vil være en arena for hallidretter med inntil 6 000 tilskuerplasser.

Som del av skolebruksplanen skal Kalnes videregående skole utvides, og det vil også her være behov for utvidede arealer for kroppsøving og idrettsfag. I den sammenheng har ØIK fremlagt forslag om å realisere en innendørs friidrettshall som kan dekke behovet for slike arealer i Østfold. Arena Kalnes er da sammen med Arena Østfold foreslått av Østfold Fylkeskommune som et potensielt Interkommunalt samarbeid mellom Fylkeskommunen, Fredrikstad kommune og Sarpsborg kommune. En slik avtale vil forplikte de samarbeidende kommunene med minimum 5 prosent av investeringskostnaden og 5 prosent av driftskostnadene i 20 år. Hver av de samarbeidende kommunene kan få et utvidet tilbud utover det som er minimumsbehovet for skolene. Et interkommunalt samarbeid vil utløse 30 prosent mer spillemidler fra Kulturdepartementet.

Videre utredninger skal ivareta de to kommunenes behov for å få en samlet kostnadsanalyse og investeringsbehov. Endelig sak til avklaring for de samlede areanprosjektene er planlagt høsten 2016.

Reguleringsplanen for *åpning av Veumbekken* er snart ferdigstilt og vil bli lagt fram til endelig politisk behandling når eventuelle justeringer etter den siste begrensede høringsrunden er behandlet.

Kulverten under Holmegata er i dårlig tilstand og vil ha begrenset levetid. VA-nettet i området er nedslitt og modent for utskifting. Dette medfører at det må foretas graving for utskifting av infrastruktur i denne bydelen innen kort tid.

Seksjon for teknisk drift har utarbeidet reguleringsplanforslaget. Seksjonen er i gang med en gjennomgang av kostnadsestimat og foretar justeringer av dette slik at det blir i tråd med endelig vedtatt plan. I denne forbindelse vil det også bli sett på en mer nøyaktig fordeling mellom rammemidler og VA-midler som til sammen skal finansiere prosjektet. I tillegg utredes muligheten for statlige tilskudd. Rådmannen kommer tilbake til Bystyret når dette er nærmere avklart.

Ikke prioriterte investeringer i forslaget

Den vedtatte Barnehage- og skolebruksplanen for 2015-2025 viser at det er et relativt stort behov for investeringer innen Seksjon for utdanning og oppvekst. Rådmannen har ikke funnet rom for nye investeringer utover kostnadsjusteringer av investeringer som allerede er innarbeidet i gjeldende handlingsplan. Prioritert utenfor forslaget er blant annet Torp skole og Begby skole.

I forslaget er det ikke innarbeidet anskaffelse av ny elektrisk ferge. Denne er kostnadsberegnet til brutto 20 millioner kroner med antatt tilskudd på 3,5 millioner kroner. Investeringen vil i tillegg til å være et utviklingsprosjekt for ny fergeteknologi, muliggjøre framtidige utvidelser av fergetilbudet. Sistnevnte vil imidlertid kreve økte driftsrammer i tillegg til dekning av kapitalkostnader. Ny ferge er ikke nødvendig for å opprettholde eksisterende fergetilbud.

Kafebygg på foten er innarbeidet uten vertskapsbolig.

Fredrikstad Kirkelige Fellesråd har søkt om økte investeringsrammer til konkrete formål. Det vises til omtale senere i dokumentet.

Finansieringsevne

Rådmannen har i de siste handlingsplanene drøftet utfordringen mellom finansieringsevne og finansieringsbehov. Temaet er fortsatt aktuelt selv om eiendomsskatteinntektene ble økt fra 2016.

Bystyret har lagt til grunn høye ambisjoner når det gjelder tjenestetilbud og investeringer i planperioden. Finansieringsutfordringene er betydelige og spesielt innenfor de store seksjonene for å dekke behovet som kommer gjennom demografiutviklingen på kort og lang sikt. Utfordringen blir derfor å finne rom for et betydelig investeringsbehov samtidig som egenkapitalevnen er lav. Utvikling i kapitalkostnader må vurderes i sammenheng med sannsynlig lavere vekst i frie inntekter framover.

Rådmannens vurdering/analyse av situasjonen er at finansieringsbehovet/ambisjonsnivået fortsatt ikke samsvarer med finansieringsevnen og kan relativt raskt bli ytterligere forverret. Det er nødvendig å videreføre prioriteringen av innovasjon og omstillinger i organisasjonen i tillegg til nødvendige omprioriteringer og effektiviseringer for å få rom til å finansiere tjenesteproduksjonen. Systematisk innovasjonsarbeid er derfor fortsatt prioritert i Fredrikstad kommune.

Innovasjon og effektivisering vil neppe være tilstrekkelig til å dekke omstillings- og finansieringsbehovet framover. Rådmannen mener at vi kontinuerlig må ha fokus på følgende strategier for å øke balansen mellom finansieringsevne og -behov (kombinasjoner):

- Øke egne frie inntekter
- Redusere volumet på tjenestene
- Redusere/omprioritering av framtidige investeringer
- Kritisk vurdering og tidsmessig prioritering av investeringer
- Styrke egenkapitalevnen/øke verdien av kommunens grunneiendommer gjennom utvikling, risikoavklaringer, organisering av ansvaret og lignende. I løpet av høsten 2016 kommer rådmannen tilbake til Bystyret med egen strategi for arbeidet.

Anleggsbidragsmodellen og merverdiavgift

Skatt Øst foretar i 2015 og 2016 en kontroll av Fredrikstad kommunes praktisering av anleggsbidragsmodellen. Vi har foreløpig ikke fått noe tilbakemelding i saken, men det er ventet at skatteetaten legger fram sin innstilling i løpet av sommeren 2016. Den videre saksgang og prosess vil være avhengig av innholdet i dette vedtaket.

Mål og strategier for økonomistyring

Målet for økonomistyring baseres på en rekke strategier. Hovedfokuset er på investeringsvolumet. Investeringer med lånefinansiering binder de frie inntektene i mange år framover. Utfordringen blir å definere hva som er et bærekraftig investeringsvolum vurdert i et langsiktig perspektiv med usikre driftsforutsetninger. En overordnet strategi som er lagt til grunn for økonomistyringen de siste årene er:

Fredrikstad kommune skal ha en økonomisk handlefrihet som gjør det mulig med planmessig styring av tjenestetilbudet kombinert med økt egenkapitalevne og redusert gjeldsbelastning.

- Handlingsplanen legges fram med et positivt netto driftsresultat hvert år med avsetning til fond og egenkapitalfinansiering av investeringer.
- Fokus på investeringsvolum og finansiering i henhold til handlingsregelen. Dette innebærer en bevisst holdning til disponering av framtidige frie inntekter i forhold til økte renter og avdrag.
- Det gjennomføres en kritisk vurdering/dokumentasjon av alle investeringsforslag med hensyn på:
  - kost/nytte
  - behov for investeringen blant annet med hensyn på demografi og kommuneplansatsinger/prioriteringer
  - driftskostnader (inkludert forvaltning, drift og vedlikehold)
  - framtidig risiko i forhold til investeringens påvirkning på kommunens driftsbalanse
  - om formålet kan løses på annen måte
  - om formålet bør finansieres over driftsbudsjettet
  - om formålet er en naturlig kommunal oppgave

- Nye investeringsbehov dekkes primært med omprioriteringer.
- Teknologiinvesteringer finansieres primært med egenkapital (overføring fra driftsbudsjettet).
- Investeringer som gir effektiviseringsgevinster i den løpende driften prioriteres.
- Økt salg av kommunens realkapital inkludert bygg og grunneiendom for å styrke egenkapitalevnen.
- Budsjettet og handlingsplanen bygger på en realistisk vurdering av inntekter og utgifter.
- Økt prioritering av vedlikehold av kommunens realkapital.

Utvikling i netto driftsresultat er nøkkeltallet som viser hva vi har igjen til sparing eller egenkapital etter at alle kostnader er trukket fra inntektene. Utviklingen i nøkkeltallet påvirkes gjennom bevisst økonomiplanlegging. I henhold til økonomisk teori bør netto driftsresultat (brutto driftsinntekter minus driftskostnader, netto-finansposter og eventuell inndekking av underskudd) være på 1,75 prosent. En positiv utvikling i nettodriftsresultat gir uttrykk for en bærekraftig økonomi. I Fredrikstad kommune innebærer et netto driftsresultat på 1,75 prosent omtrent 91 millioner kroner. Handlingsplanen viser en positiv utvikling med avsetning til disposisjonsfond. Disposisjonsfond kan brukes som egenkapital til finansiering av investeringer.

Driftsrammer for planperioden

<i>Nettorammer i millioner kroner (Fra 2016 i 2016-kroner)</i>	Regnskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
<i>Inntekter</i>						
Skatt	-1 719,5	-1 842,2	-1 842,2	-1 842,2	-1 842,2	-1 842,2
Rammetilskudd	-1 923,0	-1 966,7	-1 966,7	-1 966,7	-1 966,7	-1 966,7
Realvekst frie inntekter		0,0	-46,9	-93,3	-140,0	-186,0
Eiendomsskatt	-206,0	-239,9	-242,1	-242,1	-242,1	-242,1
Sum frie inntekter	-3 848,5	-4 048,8	-4 097,9	-4 144,3	-4 191,0	-4 237,0
<i>Bundne utgifter</i>						
Renteutgifter- lån vedtatt t.o.m. bud 2016	141,9	130,4	139,1	142,0	141,1	144,5
Renteinntekter	-58,3	-44,9	-49,5	-58,5	-60,6	-62,7
Avdrag - lån vedtatt t.o.m bud 2016	207,9	221,9	246,3	231,3	231,3	231,3
Kapitalutg. nye investeringer fra 2017		3,9	3,5	21,2	39,3	53,3
Kapitalutg. nye selvfinansierende inv.2017		1,6	5,9	24,2	39,5	51,3
Renter/avdrag - dekkes gj. bruker/stat ol.	-113,0	-122,6	-143,5	-157,6	-167,9	-177,0
Kompensasjonstilskudd - stat	-20,5	-17,6	-17,6	-16,9	-15,7	-15,0
Overføring fra FREVAR KF	-2,5	-7,5	-7,5	-7,5	-7,5	-7,5
Utbytte	-20,1	-18,6	-15,0	-15,0	-17,0	-17,0
Sum netto kapitalkostnader	135,4	146,7	161,7	163,2	182,5	201,3
Diverse fellesutgifter	-49,0	70,9	83,6	80,3	79,8	77,0
Effektiviseringsbehov		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Til kirketjenester	37,9	38,1	38,3	38,4	38,4	38,4
Andre trossamfunn	5,4	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7
Sum	-5,7	114,7	127,6	124,3	123,9	121,0
Til disp. drift og investeringer	-3 718,8	-3 787,4	-3 808,7	-3 856,8	-3 884,6	-3 914,7
NETTO UTGIFTSRAMMER:						
Økonomi og organisasjonsutvikling	176,4	180,4	183,8	183,6	189,3	186,6
Kultur, miljø og byutvikling	136,3	151,7	147,2	144,2	144,2	144,2
Regulering og tekniske tjenester	361,9	385,5	381,5	380,5	380,5	380,5
Utdanning og oppvekst	1 421,8	1 469,4	1 460,5	1 456,7	1 460,7	1 460,7
Helse og velferd	1 502,1	1 599,9	1 608,5	1 645,4	1 656,0	1 656,0
Sum	3 598,5	3 786,9	3 781,5	3 810,4	3 830,7	3 828,0
Korr. interne finans.tran.						
Netto internt driftsresultat	-120,3	-0,5	-27,1	-46,4	-53,9	-86,7
- Bruk/overføring - disposisjonsfond (netto)	62,2	2,2	11,6	21,8	30,3	36,7
- Disposisjonsfond Byjubileet		-1,5	-2,0	0,0	0,0	0,0
- Egenkapital til investeringsbudsjett	6,4	0,0	17,5	24,6	23,6	50,0
Disp. netto internt driftsresultat	-51,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Note: Negative tall uttrykker i denne sammenheng inntekter/overskudd.

Kommentar hovedposter

Inntektsveksten videreføres i henhold til gjeldende handlingsplan:

Realvekst i planperioden

<i>Tall i prosent</i>	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Rådmannens forslag	1,0	1,0	1,0
Bystyret	1,2	1,2	1,2

Det forutsettes at veksten gir økt handlingsrom slik at nye satsinger, finansieringsendringer (fra øremerking til rammefinansiering) og helårsvirkninger kommer i tillegg.

Eiendomsskatten for boliger og fritidseiendommer videreføres med 3,9 promille og bunnfradrag på 200 000 kroner. Eiendomsskatten prisjusteres med kommunal deflator (samlet lønns- og prisvekst).

Finansposter

Finanspostene er budsjettert med utgangspunkt i markedsvurderinger våren 2016 og gjennomførte refinansieringer. Nytt rentenivå for nye lån/refinansiering av lån er satt til 2,5 prosent og noe stigende i planperioden. Det er noe økt risiko i forhold til rentøkning i planperioden. Renteinntektene er budsjettert noe høyere enn nivået på rentekostnaden for lån. Det burde vært en målsetting at avkastning fra langsiktig portefølje ikke benyttes før de er opptjent, men totale rammebetingelser gir ikke rom for dette. Avvik i forhold til forutsetningene slår ut i både lavere/høyere utgifter og inntekter.

Utbytte og overføringer

Forventet overføringsinntekt fra FREVAR KF med 7,5 millioner kroner videreføres i henhold til gjeldende handlingsplan.

Når det gjelder utbytte er situasjonen endret. Kommunen er ikke lenger kunde i Gjensidige og mottar følgelig ikke kundeutbytte. De lave kraftpriser påvirker utbytteevnen til Østfold Energi AS. Det er ikke lagt inn utbytte fra selskapet i 2017 og 2018, men det er innarbeidet 2,0 millioner kroner fra 2019. Fredrikstad Energi AS har gjennom kjøpet av Hafslunds 35 prosent eierandel i Fredrikstad Energinett AS (isolert sett) styrket utbytteevnen fra 2017. Det er foreløpig lagt inn en utbytteinntekt på 15 millioner kroner fra Fredrikstad Energi AS. Nærmere vurderinger gjøres i dialog med selskapet i løpet av høsten.

Fellesutgifter

Det er innarbeidet dekning av utgifter til utredning om framtidig sykehjemsbehov med 2,0 millioner kroner og 1,5 millioner kroner til videre utredning i forbindelse med Holmegata/Veumbekken. Førstnevnte kommer i tillegg til bevilgningen på 3,0 millioner kroner i 2016. Utredningene dekkes over fritt disposisjonsfond.

På grunn av lavere premieavvik i 2015 enn tidligere forutsatt, er pensjonsutgiftene lavere enn lagt til grunn i handlingsplanen. Vi har per dato ingen oppdaterte prognoser basert på 2016-tallene.

Disponering av positiv bunnlinje

Netto internt driftsresultat settes av til disposisjonsfond som kan brukes til å finansiere både drifts- og investeringsutgifter. Dette styrker det økonomiske handlingsrommet og sikrer reserver for å kunne møte svingninger i driftsforutsetningene som reduserte inntekter, økt brukervekst, pensjonsutgifter eller planmessig nedbetaling av gjeld/økt egenkapital. Som det framgår av rammebetingelsene er det usikkerhet på både kort og lang sikt. I tillegg er finansieringsbehovene store. Det er derfor nødvendig å sette av reserver for å kunne møte utfordringene.

I 2017 er det en nettoavsetning på 11,7 millioner kroner. Det er forutsatt å bruke 3,5 millioner kroner til finansiering av utredninger (se tidligere omtale).

I tidligere handlingsplaner er det lagt til grunn at teknologi-investeringer skal finansieres med egenkapital. Dette prinsippet er i stor grad fulgt opp i forslaget til handlingsplan.

Investerings- og finansieringsrammer for planperioden

Tall i millioner kroner	2016	2017	2018	2019	2020
Felles investeringer	7,8	22,1	17,1	6,1	6,1
Kulturtjenester	79,5	9,2	30,2	71,3	0,0
Teknisk drift	169,0	177,4	155,3	129,2	138,9
Helse og velferd	23,5	136,2	40,2	10,9	2,5
Oppvekst	50,5	46,0	158,9	182,3	45,0
Kirketjenester	8,8	8,0	8,0	8,0	8,0
Egenkapital innskudd KLP	14,6	16,1	17,7	19,4	22,0
Sum netto rammefinansierte investeringer	353,7	415,0	427,4	427,2	222,5
Fra investeringsfond	10,9	13,6	15,2	19,4	22,0
Overføring fra drift (IT inv.)	0,0	17,5	24,6	23,6	50,0
Overføring fra drift (tilbakebetaling lån inv.fond)	2,4	1,0	0,9	0,8	0,7
MVA-kompensasjon	69,4	73,2	91,2	80,9	37,9
Lånebehov rammefinansierte investeringer	271,0	309,7	295,4	302,5	111,9

Selvfinansierte investeringer (ekskl. mva)

Tall i millioner kroner	2016	2017	2018	2019	2020
VAR	206,8	215,3	155,0	152,0	168,8
Teknisk drift	1,6	1,7	1,0	1,0	0,0
Eiendomsutvikling	20,8	10,8	26,8	11,3	5,8
Boligstrategi (BOSO)	65,4	117,4	160,8	86,0	45,0
Sum netto selvfinansierende investeringer	294,6	345,2	343,6	250,3	219,6
MVA-kompensasjon	2,3	4,4	7,6	6,8	0,6
Salgsinntekter – vann og avløp	0,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Investeringsfond bolig/næring	16,8	6,8	7,8	-18,7	-35,2
Salg bolig/næringstomter/eiendomsutvikling	4,0	4,0	19,0	30,0	41,0
Lånebehov selvfinansierende investeringer	271,2	328,0	307,2	230,2	211,2

Oppsummering og endring fra vedtatt handlingsplan

	Forslag HP 17-20		Vedtatt HP 16-19		Endring	
	Netto inv.	Lån	Netto inv.	Lån	Netto inv.	Lån
2016	353,7	271,0	497,2	389,8	-143,5	-118,8
2017	415,0	309,7	393,0	284,9	22,0	24,8
2018	427,4	295,4	328,8	219,1	98,6	76,3
2019	427,2	302,5	264,3	170,4	162,9	132,1
Sum	1 623,3	1 178,6	1 483,3	1 064,2	140,0	114,4
2020	222,5	111,9				

Den største endringen mellom forslag til handlingsplan og gjeldende handlingsplan, finner vi innen Seksjon for utdanning og oppvekst med oppdatering av kostnadsanslagene i tillegg til ny barnehage. Det er mindre justeringer innen Seksjon for helse og velferd siden Onsøyheimen er tatt ut slik at netto endringen ved at Østsiden sykehjem utvides blir mindre. Det er innarbeidet noen økte investeringsbehov innen Seksjon for teknisk drift i tillegg til prisjusteringer.

Eventuelle investeringsbehov som følger av de forskjellige utredningene, er som tidligere nevnt ikke innarbeidet i investeringsoversikten.

Merverdiavgiftskompensasjon, bruk av investeringsfond og overføring fra driftsregnskapet kommer i tillegg til lånefinansieringen.

Ved inngangen til 2016 er den totale låneporteføljen på 5,6 milliarder kroner. Dette inkluderer gjeld som dekkes over frie inntekter, gebyrer og husleier, startlån og statlige kompensasjonstilskudd. Omtrent 50 prosent er selvfinansierende.

Egenkapitalinnskudd til KLP kan ikke lånefinansieres og må dekkes over investeringsfond. Fritt investeringsfond er ikke tilstrekkelig til dekke behovet hvis ikke fondet styrkes. Rådmannen vil i løpet av høsten vurdere omdisponering av de forskjellige investeringsfondene med sikte på mulig styrking av fritt investeringsfond.

Foreslått investeringsbudsjett vil øke lånevolumet i perioden med drøye 410 millioner kroner som dekkes innenfor frie inntekter. For å unngå ytterligere økning i renter og avdrag, vil rådmannen derfor anbefale at eventuelle ytterligere investeringer finansieres med kombinasjoner av:

- omprioriteringer
- økt egenkapital fra driftsrammene (inntekspotensialet må økes)
- frigjøre kapital til økt egenkapital

Det vil uansett være nødvendig å foreta en ny vurdering av investeringsvolumet i høstens handlingsplanarbeid med utgangspunkt i oppdaterte rammebetingelser og nye behov.

SEKSJON FOR KULTUR, MILJØ OG BYUTVIKLING

Kjerneoppgaver

Seksjon for kultur, miljø og byutvikling har hovedansvar for kommunens strategi- og utviklingsarbeid av overordnet og sektorovergripende karakter innenfor samfunnsutviklingsområdet. Seksjonen har roller knyttet til tjenesteproduksjon, utvikling av tjenester, forvaltning, myndighetsutøvelse og samfunnsutvikling, blant annet innen fagområdene:

- Klima, miljø og folkehelse
- Samfunnsplanlegging og lokalsamfunnsutvikling
- Areal-, natur- og kulturminneforvaltning
- Næringsutvikling
- Kultur
- Idrett

Organisering

Seksjonen er organisert i etat for kultur og fem virksomheter innenfor miljø og samfunnsutvikling, i tillegg til en felles stab. Kulturetaten består av avdeling for kulturutvikling og seks virksomheter. Virksomhet regulering og byggesak er overført til seksjonen fra januar 2016.

Ansvar for drift og vedlikehold av idrettsanlegg ligger i Seksjon for regulering og teknisk drift, mens svømmehallene Kongstenhallen, Gaustadhallen og Gressvik Ungdomsskole administreres av kulturetaten.

Endrede styringssignaler/rammebetingelser

Ingen endring i forhold til gjeldende handlingsplan.

Prioriterte områder

- De kommende årene vil bli krevende da det skal drives mange store planprosesser parallelt (kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, en rekke kommunedelplaner, store transformasjonsprosjekter som Cicignon park, FMV vest og Grønli, samt fire store samferdselsprosjekter).
- Arbeidet med Bypakke Nedre Glomma er omfattende og det vil være ønskelig å organisere dette enda tettere med Sarpsborg kommune. Det vil også være krevende prosess å utvikle en god søknad om bymiljøavtale, som er en videreføring av Bypakka.
- Næringsutvikling i Fredrikstad.
- Strategisk eiendomsutvikling.

Mål i planperioden

Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, samt kommunedelplan for Fredrikstad byområde (Byområdeplanen), kommunedelplaner for kultur, idrett, folkehelse, klima og energi, næringsutvikling og kystzoneplanen ligger til grunn for de prioriterte innsatsområdene. Til disse er det knyttet følgende overordnede mål:

- En foregangskommune i klima-, miljø- og folkehelsearbeidet.
- Tidsriktige arenaer for kultur- og idrettsaktivitet, rik på kulturbegivenheter og et godt ry som arrangørby.
- Attraktive møteplasser for sosialt samvær og arenaer for variert fysisk aktivitet og friluftsliv.
- Kultur- og idrettstilbud som bygger kunnskap og gir rom for utøvelse for både amatører og profesjonelle aktører.
- Synlig og tilgjengelig kulturarv.
- Attraktive utdannings- og forskningsmiljøer i byen.
- Framtidsrettet og bærekraftig infrastruktur og arealbruk.

Økonomi

Tall i tusen kroner
(I 2016-kroner)

	2017	2018	2019	2020
Vedtatt ramme 2016	151 749	151 749	151 749	151 749
Netto endringer i vedtatt handlingsplan 2016-2019	- 4 152	- 6 764	- 6 764	- 6 764
Rammereduksjon	- 386	-771	-771	-771
Netto ramme	147 211	144 214	144 214	144 214

Netto endringer i vedtatt handlingsplan 2016-2019 er knyttet til bortfall av bevilgninger til omtakseringsprosjektet og økt planbehov. Det er også noe økte midler til byjubileet i 2017.

Fredrikstad kommune skal være vertsby for The Tall Ships Races 2019 og det er vedtatt et budsjett på 15,1 millioner kroner. Bystyret har avsatt 2,2 millioner kroner. Rådmannen foreslår at kommunens andel i 2019 dekkes ved avsetning fra kommunens mindreforbruk fra 2015 med 4,5 millioner kroner.

Dersom de politiske vedtakene nedenfor skal innfris, må dette søkes finansiert ved å omdisponere tilskuddsmidler, øke egenbetalinger eller redusere tjenestetilbudet i kulturvirksomhetene:

- I vedtatt handlingsplan for 2016-2019, har Bystyret nedfelt strategier for planperioden at det skal prioriteres tilskudd til idrettsanlegg og bygg. Dersom bystyrets mål skal realiseres må tilskuddsrammen økes i budsjett 2017.
- Bystyret har vedtatt i gjeldende handlingsplan at det ønskes flere elevplasser i kulturskolen. Det er imidlertid ikke avsatt midler til dette. En gradvis opptrapping av antallet elevplasser må gjøres i handlingsplanen 2017-2020.
- Kultur- og miljøutvalget har vedtatt at det skal samarbeides med Østfold fylkeskommune om en storslagen ungdomskulturfestival i Fredrikstad i 2017. Fylkeskommunen vil stille krav til egenbetaling fra vertskommunen.

Bystyret har vedtatt at rådmannen skal arbeide videre med prosjektering av en fylkesscene i Fredrikstad kommune. Østfold fylkeskommune har satt en frist ut 2016 til kommunen for å svare opp dette. Det er ikke avsatt midler i budsjettet til videre utredning eller prosjektering. Fredrikstad kommune har fått frist ut 2016 på å lansere andre alternativer til en fylkesscene.

Investeringer

Det vises til vedlegg 2 for kommentarer til investeringene.

SEKSJON FOR TEKNISK DRIFT

Kjerneoppgaver

Seksjon for teknisk drift (TD) har følgende drifts-, myndighets- og forvaltningsoppgaver:

- Drift og forvaltning av kommunale bygg og kommunens grunneiendommer
- Drift og forvaltning av kommunens utleieboliger
- Drift og forvaltning av kommunalteknisk infrastruktur og grøntområder
- Prosjektansvar for kommunens bygge- og anleggsprosjekter
- Forvaltning av kommunens samlede bil- og maskinpark
- Beredskap og forebyggende tiltak mot brann og ulykker
- Renovasjonstjenester
- Parkeringstjenester, fergedrift og vakt- og sikringstjenester

Organisering

Seksjonen er organisert med to fagetater og til sammen 13 virksomheter hvorav fem virksomheter rapporterer direkte til kommunalsjefen. Seksjonen har en felles administrativ stab. Det legges ikke opp til større organisatoriske endringer, men noen justeringer kan være aktuelt.

Endrede styringssignaler og rammebetingelser

Ingen endring i forhold til gjeldende handlingsplan.

Prioriterte områder

Prioriterte områder for seksjonen vil være:

- Sikre tilstrekkelig kompetanse og kapasitet innen prosjektledelse og forvaltning
- Profesjonalisere utbyggings- og prosjektvirksomhetene for å sikre effektiv prosjektgjennomføring
- Sikre forsvarlige anskaffelser
- Økt kildesortering av avfall. Utredning og bygging av nytt sentralsorteringsanlegg.
- Gjennomføring av ENØK-tiltak som ledd i å sikre klima og miljø og kostnadseffektiv drift
- Oppfølging av hovedplan for vann og avløp

Prioriterte områder for tjenesteområde bygg og utleieboliger:

- Drift og forvaltning av kommunale bygg for at alle bygg skal kunne holdes åpne
- Vurdere forvaltningsmessige løsninger for forutsigbar økonomistyring, verdibevaring, bruksverdi og incentiver for arealeffektivitet
- Tilstandsvurdering av formålsbygg i perioden for oversikt over vedlikeholdsbehov og etterslep
- Forvaltning av eksisterende boligmasse, øke antall utleieboliger og bidra til trygge nærmiljøer

Prioriterte områder innen tjenesteområder samferdsel:

- Drift av kommunalt veinett, gang- og sykkelveier som sikrer fremkommelighet til alle årstider
- Trafikksikkerhet og reduksjon av svevestøv
- Benytte belønningsordninger og tilskuddsordninger for kollektivtiltak, gang- og sykkelveier
- Videreføre gratis fergedrift og utvikle fergetilbudet, anskaffelse av elektrisk ferge og delta i utredning av mulig ny elvemetrolinje

Prioriterte områder innen by- og næringsutvikling:

- Prioritere blomster og grøntvedlikehold i sentrumsområdene
- Understøtte byutvikling og næringsutvikling i kommunen

Mål i planperioden

Overordnet mål er å understøtte kommunens mål om bedre folkehelse og levekår og gode læringsmiljøer i skoler og barnehager samt ivareta stabil og sikker drift og samtidig videreutvikle tjenesteområdene. Det er en målsetning å sikre nødvendig dokumentasjon i kvalitetsarbeidet, risikovurderinger og gjennomførte risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS-analyser) samt løpende fokus på

HMS-arbeid og innovasjon. I planperioden vil det bli vurdert og gjennomført forbedringsprogram for å sikre kostnadseffektiv drift.

Økonomi

<i>Tall i tusen kroner (I 2016-kroner)</i>	2017	2018	2019	2020
Vedtatt ramme 2016	385 517	385 517	385 517	385 517
Netto endringer i vedtatt handlingsplan 2016-2019	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Rammereduksjon	-1 000	-1 999	- 1 999	-1 999
Netto ramme	381 517	380 518	380 518	380 518

Netto endring i vedtatt handlingsplan 2016-2019 gjelder finansiering av gratis parkering i kommunens parkeringshus. Videreføring av denne ordningen ligger ikke inne i budsjettrammen for 2017-2020.

Drift av rom-leir finansieres innenfor seksjonens driftsrammer og vil kreve omprioriteringer. Rammereduksjon og omprioriteringsbehov kan føre til at standard på kommunale bygg og veier reduseres. Forbedringsarbeid vil bli vurdert for å redusere konsekvensen da det er lite handlingsrom i seksjonens budsjett. For å hindre økt vedlikeholdsetterslep for formålsbygg og vei er det behov for årlig tilskudd på anslagsvis 30-50 millioner kroner.

Investeringer

Det vises til vedlegg når det gjelder prioriterte investeringer og investeringer det ikke er funnet rom til.

SEKSJON FOR UTDANNING OG OPPVEKST

Kjerneoppgaver

Seksjon for utdanning og oppvekst yter oppgaver innenfor følgende områder:

- Barnehagetjenester
- Grunnskoleopplæring for barn og voksne
- Skolefritidsordning
- Barnevernstjenester
- Helsevern for barn og unge (helsesøstertjenesten)
- Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)

Organisering

Endringer som kommer i løpet av 2016:

- Speiderfjellet barnehage egen virksomhet
- St. Hansfjellet barnehage – overført to avdelinger fra Kiæråsen barnehage
- Opprettet 1,5 avdeling for å ivareta flykninger der foreldre skal på introduksjonsordningen ved Kongsten barnehage

Endrede styringssignaler/rammebetingelser

Bosettingsvedtak med familiegjenforeninger og asyl, samt flyktnings situasjonen generelt.

- Behov for økt bemanning med faglig kompetanse tilpasset målgruppens behov.
- Nærskoleprinsippet representerer utfordringer med hensyn til tildeling av skoleplass, jamfør kapasitet. Utnyttelse av ledig skolekapasitet i deler av kommunen vil kunne gi demografiske utfordringer.
- Bygningsmessig kapasitet, spesielt i sentrum.

Kompetansekrav for undervisning i basisfagene.

- Skoleeier må innen 2025 «oppgradere» lærere til de nye kravene.

Endringer i Lov om barnehage. Ny rammeplan trer i kraft fra sommeren 2017.

- Utvidet rett til barnehageplass.

Flyktnings situasjonen

Den store flyktingestrømmen det siste året skaper utfordringer i seksjonen. Mange nye flykninger på kort tid. Det er barn under og i skolealder både i transittmottak, midlertidig mottak, private mottak, samt økning i bosetting av enslige mindreårige. Det er utfordringer med å ha tilstrekkelig med ansatte, kapasitet og kompetanse, til å ta imot så mange unge flykninger.

Prioriterte områder

Kommunedelplan oppvekst legger føringer for periodens satsinger og prioriterte områder. Disse satsingsområdene er felles for seksjonens virksomheter og er avgjørende for tjenestekvaliteten:

- Tidlig innsats
- Språk
- Overganger
- Foreldresamarbeid
- Tydelig ledelse

Mål i planperioden

Kommunedelplan oppvekst bygger på kommuneplanens samfunnsdel og viser målsettingene knyttet til barn og unge og tydelige strategier for hvordan vi skal arbeide for å nå de langsiktige målene. Handlingsplanen har mer kortsiktige mål basert på strategiene det skal jobbes konkret med i 2017 og videre i planperioden.

- Barn og unge har trygge og gode oppvekstvilkår.
- Det faglige nivået i barnehage og skole er hevet.
- Barn og unge motiveres til kunnskap.
- Folkehelse og levekår er kraftig forbedret – knyttet til barn og unge.
- Barn og unge har gode kultur- og idrettstilbud.
- Barn og unge har kunnskap om lokale og nasjonale miljøutfordringer.

Økonomi

Tall i tusen kroner (I 2016-kroner)	2017	2018	2019	2020
Vedtatt ramme 2016	1 469 368	1 469 368	1 469 368	1 469 368
Netto endringer i vedtatt handlingsplan 2016-2019	-5 000	-5 000	-1 000	-1 000
Rammereduksjon	- 3827	- 7 653	- 7 653	- 7 653
Netto ramme	1 460 541	1 456 715	1 460 715	1 460 715

Seksjonens andel av saldering utgjør til sammen 8,8 millioner kroner i 2017. Dette er krevende for seksjonen selv om beløpet isolert utgjør en liten del av seksjonens økonomiske ramme.

Skal vi opprettholde og utvikle det forebyggende gode arbeidet som gjøres i seksjonen er det behov for en rammeøkning. Med en rammereduksjon må seksjonen prioritere lovpålagte tjenester og de forebyggende tjenestene må reduseres. Dette gjelder arbeid med utjevning av fattigdom, levekår og helse. Det gjelder tiltak som settes tidlig inn for å hindre en uønsket utvikling av sosiale og faglige ferdigheter innen barn oppvekst, som ungdomsteam, Trara-prosjektet, foreldreveiledning i ICDP-grupper, fattigdomstiltak med mer.

Seksjonen må også vurdere å øke egenbetalinger ut over lønns- og prisvekst. Det vil også kunne bli generelle bemanningsreduksjoner som gir lavere voksentetthet/lærertetthet.

Investeringer

Prognoserte beløp som fremkommer i investeringsplanen i vedtatt barnehage- og skolebruksplan 2015-2025 er basert på usikre anslag. Dette innebærer blant annet at det ikke er gjennomført usikkerhetsanalyse i tråd med fremtidig investeringsreglement eller tekniske forskrifter/krav til arbeidsplasser. Nye analyser og kvalitetssikring av investeringene innebærer at det er nødvendig med økte investeringsrammer og endring av framdrift.

Det må fortsatt avsettes midler til «paviljonger/arealutvidelse» siden elevtallsveksten løses ved hjelp av paviljonger, påbygg eller andre fysiske ombygninger. Posten ligger under investeringsrammen til Seksjon for teknisk drift på lik linje med postene universell utforming av skoler og barnehager, uteanlegg/sikkerhet/lekeutstyr og inneklima/rehabilitering for barnehager og skoler.

Se for øvrig nærmere kommentarer til investeringene til tjenesteområdet i vedlegget.

Kjerneoppgaver

Seksjon for helse og velferd yter oppgaver innen følgende områder:

- Hjemmetjenester; hjemmesykepleie, praktisk bistand og trygghetsalarm
- Heldøgns omsorg i sykehjem og omsorgsboliger; avlastnings-, korttids- og langtidsplasser
- Botjenester, dagtilbud, aktivitet og avlastning til utviklings- og funksjonshemmede barn og voksne
- Medisinske tjenester; akuttenger, lindrende enhet, rehabiliterings- og korttidstilbud, legevakt, feltpleie, overgrepsmottak og flyktninghelseteam
- Dagsentre for eldre, mat- og vaskeritjenester til institusjoner og hjemmeboende
- Frisklivs-, lærings- og mestringstiltak, rus- og psykisk helsearbeid, fysio- og ergoterapi
- Brukerstyrt personlig assistanse (BPA), omsorgslønn og boligsosiale tjenester
- NAV; sosiale tjenester og introduksjonsprogram for flyktninger

Endrede styringssignaler/rammebetingelser

Regjeringen foreslår å endre investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser, slik at det kun gis støtte til prosjekter som øker det totale antallet plasser i en kommune. Endringen innebærer at det fra 2019 utelukkende gis investeringstilskudd til prosjekter som gir netto tilvekst av heldøgns omsorgsplasser. Det legges opp til en gradvis innfasing av den nye ordningen i budsjettene for 2017 og 2018.

Prop. 15 S (2015-2016) – Opptappingsplanen for rusfeltet (2016-2020) foreslår plikt til å ha kommunalt øyeblikkelig hjelp døgntilbud for personer med psykisk helse- og/eller rusproblemer fra 2017. Tiltaket forutsettes finansiert gjennom statlige tilskudd. Regjeringen varslet 11. mai at 300 millioner av veksten i kommunenes frie inntekter i 2017 skal være knyttet til opptappingsplanen for rusfeltet. Økningen skal styrke kommunenes tilbud til personer med rusproblemer.

Helsedirektoratet har varslet ny strategi for Utviklingssentre for sykehjem og hjemmetjenester fra 2017, med foreløpig uavklarte konsekvenser for Fredrikstad kommune, som er vertskap for Utviklingssenter for sykehjem i Østfold.

Prioriterte områder

Helsefremming, forebygging og rehabilitering

Tiltak som fremmer livsmestring, folkehelse og trivsel, og forebygger sykdom, skade og sosiale problemer, skal ha prioritet. Botilbud med nødvendig bemanning for vanskeligstilte etableres og utvikles. Hverdagsmestring skal være en arbeidsmetodikk innen alle tjenesteområder. Hverdagsrehabilitering innføres. I stedet for kompensierende tiltak ved nedsatt funksjonsevne, settes det inn tidsavgrensede tverrfaglige rehabiliteringsressurser, for å hindre eller redusere negative konsekvenser av et videre sykdomsforløp.

Pasientsikkerhet

Delta i det nasjonale pasientsikkerhetsprogrammet, som skal bidra til å redusere pasientskader og øke pasientsikkerheten, innen følgende programområder; forebygging av overdosedødsfall, forebygging av fall, og riktig legemiddelbruk i sykehjem og hjemmesykepleie.

Samhandlingsreformen

Følge opp plikt til etablering av øyeblikkelig hjelp døgntilbud for personer med psykisk helse- og/eller rusproblemer. Videreutvikle samhandlingen med Sykehuset Østfold om utskriving og oppfølging av pasienter.

Demens og eldreomsorg

Følge opp nasjonal Demensplan 2020 og rullere kommunens egen demensplan. Arbeide for å gjøre Fredrikstad kommune til et demensvennlig samfunn, i samarbeid med Nasjonalforeningen for folkehelsen/Demensforeningen og andre aktører. Utarbeide plan for heldøgns omsorgsplasser 2017-2020, og rehabilitering og bygge ut sykehjemsplasser.

Boligsosialt arbeid

Følge opp boligsosial handlingsplan og kommunedelplan bolig, og oppfylle intensjonene i den nasjonale strategien «Bolig for velferd». Delta i Husbankens nye kommuneprogram.

Frivillighet

Arbeide for å engasjere innbyggerne i frivillig arbeid på områdene mangfold og integrering, aktivisering, forebygging av ensomhet, og styrking av enkeltpersoners sosiale nettverk.

Bosetting og integrering av flyktninger

Det er vedtatt å bosette 180 flyktninger (inkludert 40 EMA – enslige mindreårige asylsøkere) i 2016, og fattet et intensjonsvedtak om bosetting av 205 (inkludert 60 EMA) i 2017. Kommunen har bosatt en del enslige, og forventer en økning i antall familiegjenforente. Mottak og integrering av flyktninger omfatter boligframskaffelse, bosetting, livsmestring, introduksjonsprogram/opplæring og tolking.

Mål i planperioden

- Innbyggerne har mulighet til et selvstendig og verdig liv.
- Alle bor trygt, i egnet bolig.
- Helse- og velferdstjenestene er mestringsfremmende, likeverdige, trygge og faglig- og økonomisk effektive.

Økonomi

<i>Tall i tusen kroner (I 2016-kroner)</i>	2017	2018	2019	2020
Vedtatt ramme 2016	1 599 871	1 599 871	1 599 871	1 599 871
Netto endringer i vedtatt handlingsplan 2016-2019	12 850	57 850	68 410	68 410
Reduksjon nytt vaskeri		-3 900	-3 900	-3 900
Rammereduksjon	-4 214	-8 429	-8 429	-8 429
Netto ramme	1 608 507	1 645 392	1 655 952	1 655 952

Bystyrets vedtatte rammestyrking i handlingsplanperioden er i hovedsak begrunnet med drift av et økt antall sykehjemsplasser, i tråd med investeringsplanen. Det er nødvendig å revidere framdriftsplanen for rehabilitering, nybygging og drift av sykehjemsplasser fram mot 2020. Dette som følge av rådmannens anbefaling fra mai 2016 om å likevel ikke rehabiliterer Onsjøheimen sykehjem med bakgrunn i konstruksjonsforhold og manglende tilskudd fra Husbanken, og den politiske bestillingen om å utrede en utvidelse av fase 2 på Østsiden sykehjem fra 32 til totalt 48 nye plasser.

Forslag til oppdatert framdriftsplan blir framlagt i revidert handlingsplan 2017-2020/budsjett 2017. Det legges p.t. opp til at Østsiden sykehjem fase 2 foreslås bygget med 48 plasser, med planlagt ibruktakelse ved årsskiftet 2018/2019. Drift av én langtids sykehjemsplass har en gjennomsnittlig kostnad på om lag 1,1 millioner kroner per år, mens en plass i forsterket skjermet enhet har en driftskostnad på om lag 2 millioner kroner per år.

I påvente av innfasing av nye sykehjemsplasser, kan følgende tiltak vurderes i 2018 og 2019:

- *Kveldsåpent dagsenter for eldre.* Åpningstiden kan utvides fra klokken 15 til klokken 20 for åtte plasser i fem dager per uke, ved ett av dagsentrene. Dette vil utvide tilbudet til flere enn åtte brukere, da flere har plass i færre dager per uke. Anslått netto kostnad 1,2 millioner kroner per år.
- *Kvelds- og helgeåpent dagtilbud for personer med demens.* Kostnad 3-4 millioner kroner per år. Begge forslagene til utvidet dagsentertilbud bidrar til at innbyggere kan bo lengre hjemme, og reduserer behovet for hjemmesykepleie.
- *Etablere trygghetspatrolje, videreutvikle bruk av velferdsteknologi og hjelpemidler i hjemmesykepleien.* Kostnad beregnet til 4,7 millioner kroner. For å følge opp et økende antall trygghetsalarmer, og andre akutte og ekstraordinære hendelser blant annet knyttet til utskrivning fra sykehus, vurderes det som hensiktsmessig og nødvendig å opprette en trygghetspatrolje i hjemmesykepleien fra 2018. Antall nye digitale trygghetsalarmer trappes opp mot om lag 1 000 i 2016. Av hensyn til innfasing og utvikling av systemer og rutiner for drift, vedlikehold og alarmhåndtering videreføres nivået på 1 000 alarmer gjennom 2017, og trappes videre opp mot 2 500 i 2018 og 2019.

- Ytterligere styrking av tilbudet om *hverdagsrehabilitering*, som er planlagt innført fra 2017. Innsatsen skal i løpet av 2-3 år kunne gi reduserte driftsutgifter som følge av redusert tjenestebehov. Tilbudet vil også gi økt livskvalitet hos den enkelte bruker.
- *Bemanning i omsorgsboliger*. Det arbeides med tanke på etablering av en «mellomløsning» for utrygge beboere, som slik kan unngå innleggelse i et mer omfattende sykehjemstilbud.

I 2017 foreslås følgende tiltak prioritert i helse- og velferdsseksjonen:

- Bemanning av nye omsorgsboliger til funksjonshemmede og mennesker med psykisk helse- og rusutfordringer, som tas i bruk i 2016/2017, til en kostnad på 10,6 millioner kroner.
- Omgjøring av eksisterende langtids sykehjemsplasser til to forsterkede enheter, hver på fire plasser, til en ekstra kostnad på 6,5 millioner kroner. Vil gi et tilrettelagt tilbud til personer med demenssykdom, som er urolige og har utfordrende atferd.
- Videreføre fire ekstra korttidsplasser på Fredrikstad korttidssenter, til 2,5 millioner kroner, for å håndtere den økte utskrivningstakten fra sykehuset, med pasienter som har et krevende medisinsk behandlingsopplegg og opptreningsbehov.
- Innføring av hverdagsrehabilitering som arbeidsmetodikk, til en kostnad på 4 millioner kroner. Dette vil over tid kunne gi økonomisk gevinst i form av bedre utnyttelse av ressursene i hjemmesykepleien og utsettelse av innleggelse i sykehjem.
- Riktig budsjettering av betaling for utskrivingsklare pasienter tilsier en netto økning på 1,4 millioner kroner, til totalt 1,8 millioner kroner, tilsvarende om lag 400 overliggerdøgn per år.
- Fylkesmannen har bedt Fredrikstad kommune om å motta en ekstra turnuskandidat innen fysioterapi fra høsten 2016, til en netto kostnad på om lag 0,3 millioner kroner per år. Fylkesmannen har fullmakt til pålegg i saken.
- I forbindelse med samhandlingsreformen på rus og psykisk helse-området er det forventet at kommunen fra 2017 må opprette akuttplasser. Antall plasser er ikke avklart, men anslås til fire til fem plasser, til en kostnad på cirka 5 millioner kroner. Dette forutsettes finansiert gjennom statlige tilskudd.

Seksjonen har med disse prioriteringene et salderingsbehov i 2017 på drøyt 17 millioner kroner. Mer kunnskap om salderingsbehovet for 2018 og 2019 vil framkomme etter behandling av forslag til revidert framdriftsplan for rehabilitering, nybygging og drift av sykehjemsplasser fram mot 2020.

Andre tiltak:

- Tjenestetilbudet til personer med psykisk lidelse og rusproblemer (ROP-pasienter) er under utvikling, gjennom innfasing av nye tilbud, mer ambulerende tjenester og intern ressursjustering. Behovet øker, blant annet sett i sammenheng med raskere utskrivning fra spesialisthelsetjenesten, også av brukere med svært omfattende tjenestebehov. Det er behov for mer tjenester til flere, spesielt knyttet til bolig. Videre vil det være behov for videreføring av flere prosjekter med kommunal finansiering når øremerkede tilskudd bortfaller. Det er planlagt oppstart av et FACT-team (mobilt oppsøkende oppfølgingsteam for hjemmeboende rus- og psykiatrispasienter) i samdrift med spesialisthelsetjenesten.
- Avlastningstilbudet til funksjons- og utviklingshemmede barn og unge er spesielt presset på grunn av kapasitetsproblemer ved Kiæråsen avlastning, og en del av behovet dekkes for tiden ved kjøp av private plasser. Det arbeides med tanke på ervervelse av nye lokaliteter, samt vurderes om kommunen kan bygge opp kompetanse og etablere flere tilbud i egen regi, da kjøp av plasser ofte er kostbare løsninger.

Det vil bli arbeidet med forslag til salderingstiltak og tilhørende konsekvenser fram mot budsjettbehandling 2017. Prioriterte forbedrings- og effektiviseringsområder er:

- Utvikling og forbedring av seksjonens tre ressursenheter og den daglige driften i etater/virksomheter, med hensyn på budsjettmodell/økonomioppfølging, rekruttering/kompetansebygging, turnusplanlegging, heltid/større stillinger og HMS/nærvær.
- Innovasjoner og utprøving av nye grep som kan fremme god drift og mestringsfremmende tjenester i etater/virksomheter.
- Tjenestebeskrivelser, gjennomgang av vedtakspraksis og private kjøp, og mer enhetlig standard på tjenestene.
- Gjennomgang av tjenesteområder som ifølge ASSS-data driftes mer kostbart enn i sammenliknbare kommuner, spesielt innen Tjenester til funksjonshemmede.

- Utvikling av moderne institusjonsbygg med stordriftsfordeler.
- Innføring av velferdsteknologi.
- Utvikling av samarbeid med frivillige.

Investeringer

Det vises til vedlegg 2 for kommentarer til investeringene.

SEKSJON FOR ØKONOMI OG ORGANISASJONSUTVILING

Kjerneoppgaver

Seksjonen har ansvar og oppgaver som skal tilrettelegge for god og effektiv tjenesteproduksjon i hele organisasjonen og ivareta stabs- og støttefunksjoner for politisk og administrativ ledelse.

Seksjonen har tre hovedfunksjoner:

- *Fagansvarfunksjonen*. I dette ligger å forvalte regelverket kommunen skal etterleve på vegne av rådmannen.
- *Servicefunksjonen*. Denne rollen innebærer å drifte, veilede, utvikle og gi råd innenfor sitt fagområde. Det skal sikre at seksjonene opplever å jobbe effektivt og riktig i forhold til å levere best mulig tjenester til innbyggerne.
- *Kontrollfunksjonen*. Denne funksjonen innebærer å følge opp tiltak for å sikre styring og kontroll med kommunens virksomhet på vegne av rådmannen.

Organisering

Seksjonen består av 8 avdelinger med ulike tjenesteområder i tillegg til stab med kommuneadvokat, beredskap og strategisk enhet som er direkte underlagt kommunalsjefen. Organisasjonsmessig ligger politisk ledelse, rådmannen og brukerombudet utenfor seksjonen, men utgiftene til disse er en del av den totale budsjettammen. Seksjonen har også en del fellesutgifter i budsjettammen som gjelder hele organisasjonen Fredrikstad kommune.

Prioriterte områder

Seksjonen har sju strategiske satsningsområder for handlingsplanperioden:

- Økonomi, kontroll og styring
- Helsefremmende og attraktive arbeidsplasser
- Lederutvikling og medarbeiderskap
- Sykefraværsoppfølging
- Innovativ tjenesteyting
- Omdømmebygging og kommunikasjon
- Integreerte og helhetlige elektroniske løsninger

Mål i planperioden

Seksjonen skal oppleves som en kompetent og nytenkende stab- og støttefunksjon for politisk og administrativ ledelse og for de tjenesteytende enhetene. Vi skal gå foran som gode rollemodeller i en kultur som preges av profesjonalitet og fleksibilitet for å kunne være pådrivere for strategiske, administrative og operative prosesser. Vi skal til enhver tid yte service for å imøtekomme den øvrige organisasjonens behov for råd og veiledning. Fredrikstad kommune skal være en spennende arbeidsplass der ledere og medarbeidere opplever seg ivaretatt og har oppgaver som utfordrer.

Seksjonen har satt seg følgende hovedmål for å oppfylle dette:

- Styring og kontroll over de samlede ressurser.
- Være en attraktiv arbeidsgiver ved å ha helsefremmende arbeidsplasser med ansvarlige, myndiggjorte, kompetente og gode ledere og medarbeidere i et mangfoldig arbeidsmiljø.
- Være pådriver for - og bidra til å utvikle bedre tjenester av god kvalitet og innovative løsninger.
- Oppleves som en attraktiv kommune med et godt omdømme.
- Ligge i front og benytte moderne elektroniske løsninger som interne og eksterne verktøy i tjenesteproduksjonen.

Økonomi

Tall i tusen kroner (I 2016-kroner)	2017	2018	2019	2020
Vedtatt ramme 2016	180 402	180 402	180 402	180 402
Netto endringer i vedtatt handlingsplan 2016 - 2019	3 722	4 043	9 722	9 722
Korrigerings for valg				-2 679
ByPå	100	100	100	100
Rammereduksjon	- 473	- 947	- 947	- 947
Netto ramme	183 751	183 598	189 277	186 598

Endring i vedtatt handlingsplan 2016-2019 skyldes i hovedsak at det settes av ekstra ressurser annet hvert år til gjennomføring av valg. De årene det ikke er valg blir rammen redusert med tilsvarende beløp. I rammen ligger det også en styrkning knyttet til opptrapping i antall lærlinger med 1,0 million kroner i 2017, 4 millioner kroner i 2018 og ytterligere 3,0 millioner kroner fra 2019.

Seksjonen er styrket med 0,1 millioner kroner til satsning av prosjektet *ByPå*. Dette er et nettsted for Fredrikstad kommunes innbyggere, der alle kan legge ut aktiviteter og reklamere for sin forening. Dette vil bli videreutviklet i forbindelse med lansering av kommunens nye internett side.

Midlene som er bevilget for å doble antall lærlinger i planperioden er ikke tilstrekkelig for å kunne nå dette målet. Det er en differanse på cirka 1,6 millioner kroner i 2017 som øker til cirka 2,0 millioner kroner i 2020. For å imøtekomme dette og rammereduksjonen som vist i tabellen over vil seksjonen se på muligheter for å effektivisere, redusere utgifter og øke inntektene. Eksempler på dette er:

- Nye rammeavtaler på for eksempel kopimaskiner og forsikringer vil gi reduserte utgifter.
- Redusere utgifter knyttet til omstilling av ansatte ved at virksomhetene ute i organisasjonen selv må betale for merutgiften ved å ansette personer med høyere lønn.
- Redusere utgifter knyttet til innovasjonsprosjektet.
- Øke inntektene ved å reforhandle avtaler med eksterne.

Investeringer

Investeringene er i henhold til gjeldende handlingsplan.

FREDRIKSTAD KIRKELIGE FELLESRÅD

Kjerneoppgaver

Kjerneoppgavene til Fredrikstad kirkelige fellesråd omfatter:

- Forvalte, organisere og videreutvikle folkekirken i Fredrikstad
- Gudstjenester, kirkelige handlinger som dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd
- Ansvar for å ivareta samfunnets oppgaver med gravferdstjenester og forvaltning av gravplasser
- Trosopplæring, barne- og ungdomsarbeid, diakoni og omsorgsarbeid
- Kirkemusikk – kirkelig kulturarbeid
- Forvalte kirkebygg, herunder fredede og verneverdige bygninger

Organisering

Fredrikstad kirkelige fellesråd er en egen selvstendig virksomhet bestående av 10 menigheter, og er ansvarlig for den forvaltningsmessige driften av kirker og gravplasser i Fredrikstad. Fellesrådet er arbeidsgiver for alle lokalt kirkelig ansatte og ivaretar kontakten med Fredrikstad kommune, mens menighetsrådene er ansvarlige for det lokale kirkelige arbeidet.

Endrede styringssignaler/rammebetingelser

Endringene i relasjonen mellom kirke og stat vil også påvirke kirken i lokalsamfunnet. Dette kan endre noe på organiseringen lokalt, større enheter og at prester og øvrige kirkelige ansatte får felles arbeidsgiver. En enhetlig kirkeorganisering kan på noe sikt bety at Fredrikstad kirkelige fellesråd må gå over på en ny IT-plattform med de kostnader dette medfører. Fellesrådet har igangsatt arbeidet med en overordnet mål- og strategiplan for virksomheten for planperioden 2017-2020.

Prioriterte områder/utfordringer i planperioden

En mer synlig folkekirke

Fredrikstad kirkelige fellesråd vil prioritere arbeidet med å synliggjøre kirkens virksomhet overfor publikum og innbyggerne. Her vil opprettelse og finansiering av en stilling som kommunikasjonsrådgiver ha høy prioritet.

Diakoni

Det er en målsetning å styrke det diakonale arbeidet i planperioden ved å videreføre vårt omsorgsarbeid overfor utsatte grupper i befolkningen, spesielt asylsøkere og flyktninger og utsatte ungdomsgrupper.

Aksjon dåp

Fellesrådet har startet opp arbeidet med tiltak som tar sikte på å snu tendensen til synkende dåpstall gjennom prosjektet «Aksjon dåp» for gjeldende planperiode.

Trosopplæring

Innenfor trosopplæring 0-18 år satses det på videre utvikling med økt involvering av frivillige og egenfinansierte prosjekter i menighetene.

Oppdatering av grunnbøker – kirkelig eiendom

Oppdatering av grunnbøker slik at kirken fremstår som grunneier for kirker og kirkegårder vil være en annen prioritert oppgave. I dag er det kommunen som står som hjemmelshaver for de fleste eiendommer. Det er knyttet oppmålingskostnader på anslagsvis 1,3 millioner kroner til dette arbeidet.

Vedlikehold av kirkebygg og instrumentpark

Det er en utfordring å sette av mer midler til forebyggende og verdibevarende vedlikehold av orgler, kirke- og kapellbygg. Ytterligere reduksjon av driftsrammen vil igjen bety økte kostnader for kommunen på sikt, på grunn av at vedlikeholdsetterslepet da vil øke. Fredrikstad har store verneverdige kirkebygninger og meget verdifulle orgler som det er viktig å ta vare på.

Kirkens hus

I 2019 utløper nåværende leiekontrakt for Kirkevergens lokaler i Nygaardsgata 28. Vi vil allerede nå signalisere behovet for et kirkens hus i Fredrikstad på noe sikt, gjerne i samarbeid med kommunen eller andre aktører.

Mål i planperioden

- Den norske kirke (Dnk) - folkekirken i Fredrikstad – er og skal være - til stede og nær menneskene som bor i Fredrikstad eller som oppholder seg i vår nærhet.
- Folkekirken i Fredrikstad skal være en tydelig og relevant trosaktør, en samfunnsaktør og kulturaktør med basis i vår felles kristne tro.
- Folkekirken i Fredrikstad skal være et tilbud i samfunnet og for samfunnet gjennom de bærende elementene gudstjeneste, trosopplæring, diakoni, kunst og kultur, gravplass, kirkebygg og frivillighet.
- Gjennom en demokratisk og profesjonell organisasjon skal vi fremme tilstedeværelse og bygge og utvikle folkekirken videre.

Økonomi

Tall i tusen kroner (I 2016-kroner)	2017	2018	2019	2020
Vedtatt ramme 2016	38 062	38 062	38 062	38 062
Netto endringer i vedtatt handlingsplan 2016 - 2019	300	500	500	500
Rammereduksjon	-100	-200	-200	-200
Netto ramme	38 262	38 362	38 362	38 362

Fellesrådet påpeker at relativt små reduksjoner i budsjettet er vanskelig og utfordrende. Det er over de seneste års budsjetter foretatt flere mindre kutt i kirkebudsjettet som gjør at virksomheten ikke lenger har nok lønnsmidler til de stillingshjemler kirkefeltet har. Kirken utligner dette misforholdet ved hjelp av sykerefusjoner og begrenset vikarbruk. Fellesrådet vil også peke på at en styrking av rammene for vedlikehold vil forhindre ytterligere forringelse og forfall ved bygninger og orgler. Rådmannen viderefører bystyrets rammer i henhold til handlingsplanen.

Investeringer

Rådmannen foreslår at bystyrets rammer for handlingsplanen videreføres med en netto overføring på 8,0 millioner kroner per år. Fellesrådet har påpekt følgende behov som eventuelt må prioriteres innenfor rammen/ikke funnet rom til:

- Rehabilitering av Kråkerøy kirke innvendig og skifte oppvarmingsanlegg – 4,5 millioner kroner.
- Utvikling av Torsnes kirkested med ny parkering, ny driftsplass og nytt driftsbygg samt kirkestue vil være viktig for lokalsamfunnet. Kirkestue er tenkt delfinansiert med kommunale midler med 3 millioner kroner, egne midler, innsamlinger og dugnad.
- Leie gravlunds kapell har behov for en rehabilitering av utvendig tak, innvendig tak inkludert energioptimalisering, rehabilitering av klokketårnet og universell tilgjengelighet. Samlet forventet utgift 5 millioner kroner.

Den generelle investeringsrammen søkes økt med 2 millioner kroner i 2020 til:

- Videreføre rehabilitering av kirker, kapell og kirkegårder.
- Universell utforming for både kirker og kapell.
- Istandsetting og investering av orgler i kirker og kapell.
- Menighetssenter på Manstad.
- Betania menighetssenter ved kirken i Gamlebyen.

VEDLEGG

1. Detaljoversikt over investeringer fordelt per tjenester/seksjoner inkludert oppdaterte investeringer for 2016 som rebudsjetteres gjennom 1. tertialrapport/justert budsjett 2016.
2. Kommentarer til de største investeringene.

Tall i millioner kroner	Sum		2016			2017			2018			2019			2020		
	Brutto	Netto	Brutto	Tilsk	netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto
Infrastruktur, samferdsel mm																	
<i>Sikre anslag:</i>																	
Biler og maskiner	62,2	62,2	12,9	0,0	12,9	12,4	0,0	12,4	13,8	0,0	13,8	11,2	0,0	11,2	11,9	0,0	11,9
Parker, grøntområder og lekeplasser	20,1	18,3	5,5	1,2	4,3	5,8	0,6	5,2	8,8	0,0	8,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Elvebredder, kaier og brygger	12,0	12,0	2,0	0,0	2,0	2,5	0,0	2,5	2,5	0,0	2,5	2,5	0,0	2,5	2,5	0,0	2,5
Trafikksikring og gatelys	92,0	66,0	20,0	6,0	14,0	20,0	6,0	14,0	20,0	6,0	14,0	20,0	6,0	14,0	12,0	2,0	10,0
Verkstedveien Kr.øy	10,0	10,0	10,0	0,0	10,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nyasfaltering av veier	70,0	70,0	10,0	0,0	10,0	10,0	0,0	10,0	20,0	0,0	20,0	15,0	0,0	15,0	15,0	0,0	15,0
Mineberget for hallidrett, regulering	0,8	0,8	0,8	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sykelplan	24,0	24,0	6,0	0,0	6,0	0,0	0,0	0,0	6,0	0,0	6,0	6,0	0,0	6,0	6,0	0,0	6,0
Offentlig parkering Solviken	2,6	2,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,6	0,0	2,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Åledalslinjen reguleringsplan	3,0	3,0	1,5	0,0	1,5	1,5	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Baderampe - funksjonshemmede Solviken	0,5	0,5	0,5	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ny motor Skjærgårdstjenesten	0,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ny motor gamle ferger	1,5	1,5	0,5	0,0	0,5	0,5	0,0	0,5	0,5	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Usikre anslag</i>																	
Kafebygg Foten (tidl. bevilg. 4,9 mill kr)	7,2	7,2	0,0	0,0	0,0	3,6	0,0	3,6	3,6	0,0	3,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dampskipsbrygga, opprustning av plassen	20,7	20,7	0,0	0,0	0,0	20,7	0,0	20,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Gjestehavn/plass for bobiler	5,2	5,2	0,0	0,0	0,0	5,2	0,0	5,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rehabilitering av Molvikkaia	10,0	10,0	8,0	0,0	8,0	2,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rehabilitering av Gressvik fergested	6,0	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	0,0	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum tekniske tjenester	797,6	769,8	176,2	7,2	169,0	184,0	6,6	177,4	161,3	6,0	155,3	135,2	6,0	129,2	140,9	2,0	138,9
Helse og velferd																	
<i>Sikre anslag</i>																	
Utstyr omsorg/sykehjem	12,5	12,5	2,5	0,0	2,5	2,5	0,0	2,5	2,5	0,0	2,5	2,5	0,0	2,5	2,5	0,0	2,5
Velferdsteknologi	23,0	23,0	8,0	0,0	8,0	0,0	0,0	0,0	7,5	0,0	7,5	7,5	0,0	7,5	0,0	0,0	0,0
Rehab. base Gamle Kirkevei	3,6	3,6	2,0	0,0	2,0	1,6	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Usikre anslag</i>																	
Personalbase Nordre Kongsvei og øvrige baser	20,6	20,6	5,0	0,0	5,0	15,6	0,0	15,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Fellesvaskeri	33,5	33,5	3,0	0,0	3,0	30,5	0,0	30,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Østsidens sykehjem fase 2 (tdli. bev.i mill kr) - Tot. 175 mill kr	174,0	92,4	3,0	0,0	3,0	85,0	0,0	85,0	86,0	81,6	4,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Østsidens sykehjem fase 3 - mulighetsstudie	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rehabilitering Smedbakken	72,3	26,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	25,8	0,0	25,8	46,5	45,6	0,9	0,0	0,0	0,0
Sum helse og velferd	340,5	213,3	23,5	0,0	23,5	136,2	0,0	136,2	121,8	81,6	40,2	56,5	45,6	10,9	2,5	0,0	2,5
Utdanning og oppvekst																	
Inventar elevtallsøkning	5,0	5,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0
Borge ungdomsskole (sluttfasen)	28,5	28,5	28,5	0,0	28,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ikt-investeringer skole	55,0	55,0	15,0	0,0	15,0	10,0	0,0	10,0	10,0	0,0	10,0	10,0	0,0	10,0	10,0	0,0	10,0
Rolvøy barnehage	34,0	34,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	7,0	0,0	7,0	27,0	0,0	27,0	0,0	0,0	0,0
Gudeberg skole (3 mill kr fra 2015) - Tot. 53 mill kr	50,0	50,0	1,0	0,0	1,0	2,0	0,0	2,0	10,0	0,0	10,0	37,0	0,0	37,0	0,0	0,0	0,0
Råkollen skole (3 mill kr fra 2015) - Tot. 87 mill kr	84,0	84,0	1,0	0,0	1,0	2,0	0,0	2,0	10,0	0,0	10,0	37,0	0,0	37,0	34,0	0,0	34,0

Tall i millioner kroner	Sum		2016			2017			2018			2019			2020		
	Brutto	Netto	Brutto	Tilsk	netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto
Ombygging Haugåsen	4,1	4,1	0,0	0,0	0,0	4,1	0,0	4,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rød skole	51,7	51,7	0,0	0,0	0,0	2,1	0,0	2,1	20,7	0,0	20,7	28,9	0,0	28,9	0,0	0,0	0,0
Lunde skole	82,6	82,6	1,0	0,0	1,0	4,1	0,0	4,1	41,3	0,0	41,3	36,2	0,0	36,2	0,0	0,0	0,0
Trosvik skole (flebrukshall under KMB)	87,8	87,8	3,0	0,0	3,0	20,7	0,0	20,7	58,9	0,0	58,9	5,2	0,0	5,2	0,0	0,0	0,0
Sum utdanning og oppvekst	482,7	482,7	50,5	0,0	50,5	46,0	0,0	46,0	158,9	0,0	158,9	182,3	0,0	182,3	45,0	0,0	45,0
Kirken																	
Ramme	40,0	40,0	8,0	0,0	8,0	8,0	0,0	8,0	8,0	0,0	8,0	8,0	0,0	8,0	8,0	0,0	8,0
Utvidelse Rolvsøy kirkegård	0,8	0,8	0,8	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum kirken	40,8	40,8	8,8	0,0	8,8	8,0	0,0	8,0	8,0	0,0	8,0	8,0	0,0	8,0	8,0	0,0	8,0
Sum investeringer innenfor frie inntekter	1942,2	1756,0	368,8	29,7	339,1	405,5	6,6	398,9	502,8	93,1	409,7	462,6	54,8	407,8	202,5	2,0	200,5

Selvfinsierende investeringer

Tall i millioner kroner	Sum		2016			2017			2018			2019			2020		
	Brutto	Netto	Brutto	Tilsk	netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto
Vann, avløp, renovasjon, feier																	
Vann	331,2	330,4	80,0	0,0	80,0	80,8	0,8	80,0	56,8	0,0	56,8	56,8	0,0	56,8	56,8	0,0	56,8
Avløp	496,8	496,8	120,0	0,0	120,0	121,2	0,0	121,2	85,2	0,0	85,2	85,2	0,0	85,2	85,2	0,0	85,2
Fellesinvesteringer VA	14,0	14,0	0,6	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	5,2	0,0	5,2	2,2	0,0	2,2	6,0	0,0	6,0
Renovasjon	34,2	34,2	6,2	0,0	6,2	7,6	0,0	7,6	6,8	0,0	6,8	6,8	0,0	6,8	6,8	0,0	6,8
Feier	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Utvidelse Tomtevn.	18,0	18,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,0	2,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	14,0	0,0	14,0
Oppstillingsplass biler og maskiner - Tomtevn.	4,2	4,2	0,0	0,0	0,0	4,2	0,0	4,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum VAR	898,7	897,9	206,8	0,0	206,8	216,1	0,8	215,3	155,0	0,0	155,0	152,0	0,0	152,0	168,8	0,0	168,8
Teknisk drift																	
Parkeringsteknisk løsninger	3,3	3,3	1,6	0,0	1,6	1,7	0,0	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ombygging av automater til billettløs betaling	2,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Sum Teknisk drift	5,3	5,3	1,6	0,0	1,6	1,7	0,0	1,7	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Eiendomsutvikling																	
Næringsarealer TD	1,5	1,5	0,3	0,0	0,3	0,3	0,0	0,3	0,3	0,0	0,3	0,3	0,0	0,3	0,3	0,0	0,3
Boligarealer TD	74,0	74,0	20,5	0,0	20,5	10,5	0,0	10,5	26,5	0,0	26,5	11,0	0,0	11,0	5,5	0,0	5,5
Sum	75,5	75,5	20,8	0,0	20,8	10,8	0,0	10,8	26,8	0,0	26,8	11,3	0,0	11,3	5,8	0,0	5,8
Boligstrategi																	
Nybygg og kjøpsramme TD	581,7	483,6	72,0	6,6	65,4	144,3	26,9	117,4	189,4	28,6	160,8	114,0	28,0	86,0	53,0	8,0	45,0
Sum	581,7	483,6	72,0	6,6	65,4	144,3	26,9	117,4	189,4	28,6	160,8	114,0	28,0	86,0	53,0	8,0	45,0
Sum selvfinsierende	1561,2	1462,3	301,2	6,6	294,6	372,9	27,7	345,2	372,2	28,6	343,6	278,3	28,0	250,3	227,6	8,0	219,6

Kommentarer til større investeringer og endringer

Seksjon for kultur, miljø og byutvikling

Nærmiljøhall Trosvik skole

Trosvik skole inkludert nærmiljøhall er totalt på 124 millioner kroner. Denne investeringsrammen er fordelt med 36,2 millioner kroner til nærmiljøanlegg og 87,8 millioner til Trosvik skole. Ansvar for gjennomføring av nærmiljøanlegget ligger til KMB.

Ridesenter Bekkevold

Det er innarbeidet 19 millioner kroner til ridesenter i 2016 budsjettet. Av dette rebudsjetteres 17 millioner kroner og fordeles utover planperioden. Utsettes i tid i forhold til eksisterende HP. Overføres til nytt prosjekt for Bekkevold.

Seksjon for Teknisk drift

Investeringsbeløp i handlingsplan 2016-2019 er gjennomgått og justert i henhold til konsumprisindeksen (KPI) der det har vært behov for det. Ubrukte investeringer fra 2016 er forutsatt rebudsjettert.

De største endringer fra vedtatt handlingsplan 2016-2019 (for budsjett 2017) gjelder følgende:

- Skolebygg: Paviljonger skole er økt med 5 millioner kroner på grunn av elevtallsvekst.
- Andre formålsbygg: Rehabilitering/brannsikring er redusert med 10 millioner kroner i 2016 og økt tilsvarende i 2017.
- 2,5 millioner kroner til nytt lager/oppstillingsplass for biler og utstyr i Tomteveien. Det er behov for lagerplass for park- og veiavdelingen og flere parkeringsplasser.
- Biler og maskiner er økt med 1,4 millioner kroner for slutføring av styringssystem (flåtestyring).
- Årlig investering sikring av elvebredder og kaier er økt med 0,5 millioner grunnet økt forfall.
- Årlig investering trafiksikring og gatelys er økt med 1 million kroner, for tryggere og mer attraktivt sentrum.
- Parker og grøntområder er økt med netto 3,2 millioner kroner hvorav 1 million kroner går til prosjektet i Bibliotekparken hvor parken forbindes med elvepromenaden og 1 million kroner går til lekeplasser.
- Ny motor for Skjærgårdstjenesten: 0,7 millioner kroner i 2017
- Rehabilitering av Molvigkaia er økt med 2 millioner kroner i 2017.
- Investeringer sykkelhovedplan er redusert med 6 millioner kroner i 2017 fordi tidligere bevilgninger dekker investeringsutgifter i 2017.
- Offentlig parkering Solviken er forskjøvet til 2018.
- Rehabilitering Gressvik fergested er ny og foreløpig innarbeidet i 2018.
- Kafébygg Foten er redusert med 3,6 millioner kroner i 2016 og økt med tilsvarende beløp i 2017, for oppføring av kafébygg i henhold til servicebygg uten vertskapsbolig («alternativ 1», jamfør egen sak til Bystyret).

Følgende investeringer er vurdert, men ikke funnet rom for:

- Rehabilitering av Domkirkeparken, oppgradering i forbindelse med 450-års jubileet (3,6 millioner kroner).
- Økning av investering for toalett og stellerom i Kirkeparken. Behov for ytterligere fem millioner kroner i 2017 for gjennomføring av helhetlig prosjekt.
- Ny bro til Isegran. Investeringsbehov på grunn av tilstandsvurdering eksisterende bro (7,5 millioner kroner (usikkert anslag)).
- Gjennomføring av Lysløypeplan fra 2017. Investeringsmidler lagt inn først i 2018.
- Økning av investeringer for nyasfaltering veier fra 2017. Økning 5 millioner kroner lagt inn først i 2018.
- Elektrisk ferge og vertskapsbolig Foten.

Oversikt over eiendomsutvikling for salg

Tall i millioner kroner	2016			2017			2018			2019			2020		
	Brutto	Inntekt	Netto ¹⁾	Brutto	Inntekt	Netto ¹⁾	Brutto	Inntekt	Netto ¹⁾	Brutto	Inntekt	Netto ¹⁾	Brutto	Inntekt	Netto ¹⁾
EI1293 SALG NÆRING	0,3	1,0	-0,7	0,3	1,0	-0,7	0,3	1,0	-0,7	0,3	1,0	-0,7	0,3	1,0	-0,7
Sum næring	0,3	1,0	-0,7	0,3	1,0	-0,7	0,3	1,0	-0,7	0,3	1,0	-0,7	0,3	1,0	-0,7
EI2218 BOLIG INNLØSING GRUNNLE	6,0		6,0	5,0		5,0	6,0		6,0	5,5		5,5	5,5		5,5
EI2293 SALG BOLIG	0,5	3,0	-2,5	0,5	3,0	-2,5	0,5	3,0	-2,5	0,5	3,0	-2,5			
EI2216 BRØNNERØDLIA	6,0		6,0	5,0	0,0	5,0	20,0	0,0	20,0	5,0	15,0	-10,0		15,0	-15,0
EI2450 SLEVIK HYTTEFELT EI1224 OLDENBORGILA, BST 54/2014	8,0		8,0					5,0	-5,0		4,0	-4,0			0,0
Sum bolig	20,5	3,0	17,5	10,5	3,0	7,5	26,5	18,0	8,5	11,0	29,0	-18,0	5,5	40,0	-34,5
Sum TD eiendomsinvesteringer	20,8	4,0	16,8	10,8	4,0	6,8	26,8	19,0	7,8	11,3	30,0	-18,7	5,8	41,0	-35,2

Note: 1) Bruk av fond eller avsetning til fond

Seksjon for utdanning og oppvekst

Rolvøy barnehage

Det foreslås å bygges en 6 avdelingsbarnehage, kontorarbeidsplasser, trafikale forhold og uteområde. Barnehagen plasseres ved kommunens tomt ved Rolvøyhallen. Usikkert anslag ligger til grunn for kalkylen. Det er ikke vurdert grunnforhold på tomten.

Gudeberg barne- og ungdomsskole

Det er behov for kapasitetsutvidelse av fem klasserom og et musikkrom med tilhørende grupperom og lærerarbeidsplasser. Området må reguleres og trafikale forhold må utbedres. Nærmer analyser av behov og tekniske forhold medfører at investeringsrammen må økes med anslagsvis 13 millioner kroner.

Ny Råkollen skole

Skolen bygges ved Gudeberg barne- og ungdomsskole. Under arbeidet med programutredningen for skolene er det avdekket usikre kostnadsfaktorer og økte behov for å kunne utnytte synergieffektene ved plassering til en 1.-10. trinn skole som fører til økning av investeringskostnaden med 20 millioner kroner.

Haugeåsen ungdomsskole

Råkollen skole flytter ut av lokalene ved Haugeåsen ungdomsskole. Råkollen skole etableres midlertidig ved Nabbetorp skole til ny skole står klar. Dette betyr at ombyggingen av Haugeåsen ungdomsskole gjennomføres et år tidligere i forbindelse med rehabilitering av ventilasjonsanlegget.

Trosvik skole

Investeringen omfatter en utbygging av skolen til en 4-parallell barneskole, økt SFO areal, lærerarbeidsplasser, trafikale forhold og areal til kroppsøvingsfaget. Investeringsramme for flerbrukshall på 36,2 millioner kroner er overført til Seksjon for kultur, miljø og byutvikling. Flerbrukshallen skal også dekke skolens behov.

Lunde skole

Utbygging av skolen til en 2-parallell barneskole, økt SFO areal, lærerarbeidsplasser, trafikale forhold og areal til kroppsøvingsfaget.

Rød skole, Kråkerøy

Erstatte eksisterende gym- og spesialrombygg (svartbygget), to nye klasserom, økt SFO areal, lærerarbeidsplasser, trafikale forhold og uteområdet.

Torp skole

Utbygging av klasserom som vil dekke fremtidig elevtallsvekst, økt SFO areal, lærerarbeidsplasser og rehabilitering av spesialrom som i dag brukes til klasserom.

Begby barne- og ungdomsskole

Utbygging av klasserom som vil dekke fremtidig elevtallsvekst, økt SFO areal, datarom, alternativ opplæringsrom, lærerarbeidsplasser og areal til kroppsøvfingsfaget. Skolen har betydelige rehabiliteringsbehov av eksisterende lokaler.

Seksjon for helse og velferd

Østsiden sykehjem – fase 2

Byggeprosjektet foreslås utvidet med 16 plasser, til totalt 48 plasser. Foreløpig forventet økning i investeringskostnader er lagt inn.

Rehabilitering Onsøyheimen sykehjem

Det vises til egen sak til Bystyret, der det foreslås at Onsøyheimen sykehjem ikke rehabiliteres til sykehjemsdrift, med bakgrunn i konstruksjonsforhold og manglende tilskudd fra Husbanken.

Rehabilitering Smedbakken sykehjem

Planlagt oppstart i 2018 og ferdigstilling i 2019. Beregnet drift fra siste halvdel 2019. Det er behov for å revidere framdriftsplan for rehabilitering, nybygging og drift av sykehjems plasser fram mot 2020, som planlegges framlagt i revidert handlingsplan 2017-2020/budsjett 2017.

Personalbaser bofellesskap

For å imøtekomme dagens krav til arbeidsmiljø og brannvern, er det behov for oppgradering av personalbaser i flere bofellesskap. Det vil bli gjennomført kartlegging og prioriteringer i løpet av 2016, og gjennomføring av arbeidene i 2017.

Lokaler til erstatning for Kiæråsen avlastning

Det skal arbeides med en investeringsmulighet for nytt avlastnings senter for utviklings- og funksjonshemmede barn og unge, som alternativ til dagen lokaler på Kiæråsen, samt vurderes å utrede samlokalisering av flere tjenestesteder i etat Tjenester til funksjonshemmede.

Vaskeri

Med bakgrunn i kapasitetsutfordringer, har prosjekt for bygging av nytt vaskeri hatt lavere framdrift enn forutsatt. I etterkant av investeringsbeslutningen (BS 14/87) har det kommet nye krav til energibruk. Det har videre kommet ny vaskeriteknologi på markedet, som var ukjent da vedtaket ble fattet, og som er dyrere i innkjøp. Den nye teknologien vurderes nå, ifølge Norske vaskeriers kvalitetstilsyn, som den eneste anbefalte løsningen for et vaskeri av denne størrelsen. Løsningen er mer driftseffektiv og har vesentlig lengre levetid. Det er gjennomført anbudsutlysning på vaskeriteknologi. Oppdatert kalkyle for byggekostnader, samt økte investeringskostnader for selve vaskeriteknologien, medfører et økt investeringsbehov på 11,4 millioner kroner, som er lagt inn. Økt låneopptak inndeckes gjennom lavere driftskostnader og en ytterligere reduksjon i driftsrammen til virksomhet Mat, vaskeri og praktisk bistand på to årsverk, i tillegg til det som er allerede er forutsatt.

Oversikt over boliger

Selvfinansierende boliginvesteringer

Tall i millioner kroner

	2017			2018			2019			2020		
	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto	Brutto	Tilsk	Netto
Byggeprosjekter	84,3	16,5	67,8	127,4	16,2	111,2	71,0	19,6	51,4	10,0	0,0	10,0
Prosjektering, rehabilitering, randontiltak	3,0	0,4	2,6	3,0	0,4	2,6	3,0	0,4	2,6	3,0	0,0	3,0
Kjøpsramme	30,0	6,0	24,0	40,0	8,0	32,0	40,0	8,0	32,0	40,0	8,0	32,0
Diverse eneboligtomter	20,0	4,0	16,0	19,0	4,0	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
«Leie til eie»	7,0	0,0	7,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum investeringer	144,3	26,9	117,4	189,4	28,6	160,8	114,0	28,0	86,0	53,0	8,0	45,0